

Kun urheilusta tuli uskonto

Hannu Syväoja

Harri Salimäki: Isänmaan ja urheilu-uskon mies. Lauri Pihkala modernin urheiluaatteen esitaistelijana. Bibliotheca Historica. SKS 2000.

Urheilu on ollut suomalaisen identiteetin ja nationalismiajattelun tärkeimpiä tekijöitä. Samalla se oli yksi vipusin, jolla nouseva keskiluokka kohosi poliittiseen ja kulttuuriseen merkittävyyteen. Kilpaurheilun alustaksi kehittyi alkuaan 'terveysurheiluksi' nimetty kuntoiluharrastus sekä rahoittava penkkiurheilijoiden ja sponsoreiden lauma.

Myös urheilukirjallisuudesta ja -lehdistöstä tuli oma genrensä. Siihen kuului urheiluoppaita mutta myös toimintaa aatteelliselta kannalta tarkastelevia tekstejä. Voidaan puhua urheilufilosofiasta. Tällä alueella kunnostautuivat Martti Jukola (1900-1952) sekä kuuluisimpana Lauri Pihkala (1888-1981). Molemmat julkaisivat paljon; sitä paitsi he olivat nuoruudessaan edustusurheilijoita.

Pesäpalloa ja Schopenhaueria

Pihkala oli originelli, särmikäs persoonallisuus, käytökseltään toisinaan rahvaanomainen, "Tahkona" hyvin tunnettu vaikuttaja, joka kykeni tartuttamaan innostustaan suureen yleisöön. Pihkalan työura sujui etupäässä puolustuslaitoksen palveluksessa. Urheilijana ja johtajana hän oli mukana kaikissa olympiakisoissa vuoteen 1936 asti. Hän kirjoitti lukuisia urheiluoppaita, toimitti urheilulehtiä ja Jukolan kanssa olympiakirjan. Hän oli loputtoman kekseliäs ja aloitteikas, tunnetuin keksintö oli pesäpallo. Hän lausui Salpausselän kisojen ja Vierumäen urheiluopiston syntysanat.

Tarkoituksenmukainen kansanurheilu oli hänen sydäntään lähellä. Hän propagoi murtomaahiihdon puolesta; pitkät laturetketkin ovat hänen ideoitaan, samoin koulujen urheiluloma.

Harri Salimäki on väitöskirjassaan selvittänyt Tahkon urheilufilosofian rakennetta ja taustaa Lauri Pihkala oli Pihtiputaan kirkkoherran Aleksander Gummeruksen nuorin lapsi. Isä oli varovainen vanhasuomalainen, mutta nuorimmat pojat, etenkin Martti, sijoittuivat politiikassa oikeaan laitaan. Laurin maailmankatsomukseen vaikuttivat opintomatkat 1907 ja 1912-13 Yhdysvaltoihin. Sieltä hän sai vaikutteita William Jamesin pragmatismista.

Herbert Spencerin sosiaalidarvinistinen ajattelukin tuli tutuksi, myöhemmin myös Arthur Schopenhauerin 'tahtofilosofia'. Filosofia sisältyikin Lauri Pihkalan kandidaatintutkintoon, jonka pääaine oli kansantaloustiede. Pitäessään urheilua ja leikkiä sisaruksina Pihkalan auktoriteetiksi tuli varhain mm. Karl Groos, jonka teoriassa leikki pohjattiin vaistotoimintaan. Sitä vastoin hän katsoi Johan Huizingan kuuluisan teoksen Leikkivä ihminen rakentuvan vaistoja väheksyvänä väärään lähtökohtaan.

1900-luvun taitteessa monet pappien pojat kuten Ernst Lampen, Ilmari Kianto ja Juhani Aho eivät pysyneet isiensä uskossa. Samaan joukkoon voi sijoittaa Lauri Pihkalan. Koti antoi vahvan evankelisluterilaisen perinnön, ja sisarusarjan vanhimma, Jaakosta, tulikin teologi, jonka virkaura päättyi Tampereen piispan istuimelle. Lauri kävi omat sisäiset taistelunsa jo nuoruudessaan eikä lopulta suostunut konfirmoitavaksi. Kiihkeät ateistia hänestä ei kuitenkaan tullut. Hän kunnioitti kristillistä elämänmallia, sillä se muistutti hänen omaansa. Pihkalle tuli uskonto urheilusta. Siitä tuli hänelle missio. Sen pappina hän oli esikuvallinen, sillä hän itse harrasti liikuntaa niin kauan kuin jotenkin pystyi.

Urheilu uskontona

Teologina ja liikuntatieteilijänä Salimäellä on hyvät edellytykset niin oudontuntuisen yhdistelmän kuin urheilun ja uskonnon tutkimiseen.

Vakuuttavasti hän rinnastaa Tahkon urheilufilosofiaa käsityksiä kristinuskon faktoihin. Molemmissa pyritään parempaan elämään. Kristuksen mukaan Jumalan valtakunta on ihmisessä sisäisesti; Tahko tähdentää urheilua elämän laadun parantajana ja ilon tuojana. Kristityllä on kevyt ies, ja liikunnan harrastajalla ponnistamisen riemukas vaiva. Kristityn tulee ottaa joka päivä ristinsä; urheilun harrastajan on jatkuvasti uusinnettava harjoituksensa. Penkkiurheilukin sopii kristinuskosta vieraantuneen ihmisen uskonnoksi. Pihkala mainitseeikin puolityhjät kirkot täysien urheilukatsomoiden vastakohtana. Voitaisiin myös ajatella, että huippu-urheilijat ovat urheilu-uskonnon pyhimyksiä.

Sosiaalidarvinistina Pihkala katsoi urheilun terästävän suomalaisia selviämään kansojen välisessä armottomassa olemassaolon taistelussa. Se symboloi kilpaurheilussa. Hänen edeltäjänsä Viktor Heikel ja Ivar Wilsman suosivat vielä voimistelua, mutta Pihkala propagoi ensi sijassa urheilua. Schopenhauerilta hän omaksui käsityksen elämän virran jatkuvasta liikkeestä, joka ilmeni aktiivisessa urheilun harjoittamisessakin. Nämä taustatekijät johtivat Tahkon maanpuolustustustyöhön. Urheilu oli siinäkin ensiarvoinen tekijä. Koko elämänsä ajan hän oli "ryssänvihaaja". Se oli perua nuoruuden venäläistämisyksiltä, jolloin Suomi sai esiintyä kansainvälisillä kilpailuilla vain Venäjän lipun alla. Puolustuslaitoksen ja suojeluskuntien palveluksessa ollessaan Pihkala korosti jatkuvasti "idän uhkaa", joka sitten konkretisoitui talvisodassa. Ystävyyssuhteille itänaapurin hän ei koskaan lämmennyt. Se lienee osaltaan viilentänyt ystävyyssuhdetta Urho Kekkoseen.

Narratiivinen tutkimusote

Salimäen lähteistö on laaja ja hän tuntuu oppoutuneen siihen perusteellisesti. Tosin tähyilin lähdeluettelosta teosta Suur-Suomen koulu (1930), johon Tahko kirjoitti räväkän mutta viisaan artikkelin koulujen maanpuolustuskasvatuksesta. Tutkimuksen esitystapa on narratiivinen.

Siihen kuuluu nykytutkimustekniikalle ominaista, ennen ehkä aasinsiltamaisuutena pidettyä, lukija opastelua malliin: ensin selvitän sen ja sen ja sitten pureudun siihen ja siihen (esim. s. 76). Aivan klassista romaanikerrontaa on esim. erään luvun päätös (s. 56): "Jätämme nyt joksikin aikaa Laurin ikään kuin oman (jää)vuorensa huipulle ja selvitämme, mistä, miten

ja miksi moderni liikuntakulttuuri [-] on syntynyt."

Asetelmallisesti tekstuurissa liikkuu rinnakkain kaksi kertomusta: pääkertomus ja alaviitteistö. Viitteistö osoittaa tietenkin perusteellista paneutumista mutta on lukijalle rasittavan laaja. . Lieneekö väsähtämistä, että toisinaan asia esitetään sekä varsinaisessa tekstissä että alaviitteessä (s. 100) tai sanasanaisesti kahdessa eri kohdassa (s 161, 273). Etenkin teoksen alkupuolella Salimäen tyyli on paikoin kankeata; helppolukuisuutta olisi saatu sanajärjestyksestä muuttamalla.. Pihkala eli Suomen urheilun nousun, kukoistuksen ja vähittäisen taantumisen ajat. Hän oli uskollinen nuoruudessaan omaksumilleen katsomuksille. Vaikka vanha Tahko koettiin hankalana räksyttäjänä ja saarnaajana, niin hänen kaltaisensa vaikuttajien ansiosta suomalaisten kuntoiluharrastus on yleistä eivätkä Suomen mitalisaaliitkaan ole realisoituneet maan väkiluvun edellyttämään osuuteen. Poikkitieteellisellä, näkökohdistaan rikkaalla, tutkimuksellaan Harri Salimäki on rikastuttanut ei vain suomalaista urheilutietämystä vaan tehnyt yleisestikin tärkeitä kulttuurintutkimusta.

Kirjoittaja on tamperelainen filosofian tohtori